

LA SUSPRESSA

Tot lo caire a man gaucha de la bòria dormissiá encara. Dins l'autre s'ausissiá un tustadís sord de bòtas e d'armas. Lo que fasiá gaita a l'antena de radiò, socinós, passejava, lo fusilh a la man. Alentorn un silenci de marrida marca cubrissiá los camps dins l'escuritad grisenca d'avant alba.

Los uèlhs de Rodi s'embeguèron de sang, l'estomac li se nosèt d'una paur pesuga, son agach ne venguèt animal e dins son,cais sarrat, sa lenga crussiguèt :

— Te vauc tuar ! Ailà, als cacièrs, te vauc escanar !

Irina podiá pas descatar sos uèlhs del boton d'acier sul còl de l'uniforme verd. Sentissiá dins sa garganta una bola de fuòc que se revirava. « Era un partisan. Lo meteis qu'ièr passat. E benlèu que son totes los meteisses ».

— Tua me se vòs, mas sabi pas qual es.

— Mentisses, soira ! Li as balhat quicòm per la fenestra !

— Alavètz perqué as pas tirat ? Perqué, e ? se sabiás qu'èra un partisan !

La nauta antena de l'estacion de radiò se perdiá dins lo cèl grisalenc. Los cacièrs davans la bòria sa olinavan en silenci sus aquela curiosa eisina de metal que lor fasia rampèl.

— Dempuèi quand siás en ligason amb los partisans ?

— Los ai pas jamai vists. Sabi pas qual son.

Li mandèt un còp de punh pel ventre, que la dolor sorda li aluquèt davant los uèlhs de ceucles de fuòc que se metèron a tremolejar e a virar. De lagremas mudas se metèron a li rajar sus la cara. Tombèt coma un sac.

La dolor dins sas esquinas espatarradas li dubriquèt los uèlhs lo temps de veire la bòta tachada que l'òme li enfoncava dins las ancas.

« Son trenta, çò diguèt l'autre ièr passat. Perqué ne sortís pas al mens un ? De milh e de milh de pertot, benlèu qu'o ausisson tot. Tot çò que se passa. Al mens un... E los autres aquirián... »

L'agantèt pel còl e apielèt d'esquina al cacièr vièlh.

— Quand los as vists pel primièr còp ?

S'eissuguèt de la marga un filet de sang sus las bocas.

— Los ai pas jamai vists.

— E lo d'aqueste matin, a la fenestra ?

— Era lo vailet, Micolau, un Fritz coma tu.

Lo bacèl que se prenguèt l'espardiguèt tornar al pè del cacièr.

— De que vòl dire aquò, soira de Rosnaca !

— Pas res ; qu'èra Micolau e que li ai balhat de civada per la cavala.

— As l'afrontariá de me dire qu'un Alamand se loga a de Rosnacs ?

— ... coma i a de Rosnacs que se logan a d'Alamands... leu tanben, soi a mitat Alamanda.

— E los tieus, de que fan pels camps de milh ?

— Demanda lor ; los as pas vists ?

— Quantes còps i siàs anada ? De que avètz parlat ?

« Siam trenta, çò disià, totes plan en armas. As paur, femna ? Ajas pas paur dels tieus. Vos desliurarem ».

— Quantes còps lor as balhat manjar ?

— Ai pas balhat manjar a degun.

— Quinas entresenhas as donadas sus nautres ?

— Sabi pas a qual podiái ben balhar d'entresenhas.

— Mas ieu o sabi...!

Sentiguèt petar sa pèl sus son copet. L'Alamand aviá envirolat son braç pelut e pigalhat e la trena de la femna e coma aquò la panlevava per la secodre.

— En camp aniràs, en camp, coma ton pòrc d'òme. E tos tessonns aniran mendicar lor pan, crebaran de fam suls lindaus dels autres.

« I a de temps que los auriam avalits, çò disiá i a de temps s'i aviá pas aqueles enfantons. Vai, femna, plega paquet al pus lèu, pren-te los enfants e vai t'installar al vilatge. Cal que la veja, la liberacion. Aquela estacion d'aquí es de mai en mai importanta. Un jorn, e serà lèu, aurem òrdre de la far sautar, e alara... »

La susor li rajolava pel front. S'eissuguèt las bocas e pausèt la man sus son uèlh bodofle. De belugas li emplenavan lo cap, l'assordissián, rajavan en lagremas.

Bufèt prigond dos o tres còps. Reviscolava. Davant son uèlh sencèr dins los fums del matin gris estavan las bòtas espalargadas de l'officièr. Sas cambas tòrças, Rodi las auriá volgudas d'acièr ; debanava lèu-lèu un fum de causas qu'ela compreniá pas, coma s'òm li aviá derrabada la mitat del cap.

Las bòtas rasclèron lo sòl e ausiguèt una altra votz :

— Va plan, daissa me la e torna a ta radiò.

Las bòtas crussiguèron e lors passes s'estofèron dins lo folhum tombat dels cacièrs.

— Irina, qu'es que t'arriba ? C'est vrai qu'as vist los partisans ?

Lo capitaine s'esprimissiá dins un mescladís eslovacó-rusó-alamand.

Èra estat qualques annadas avant la guèrra ingénieur a Bratislava e aimava de picanhar las filhas coma Irina.

— C'est vrai que siàs tanben partisana ?

Es çò que ditz Rodi. Consi que vire, creson pas çó que disi.

— Io sé qué c'est vrai, y io creio los que dison la vertat, pero aimi pas qu'òm me diga de mensionjas.

« Agachava Rodi me tabasar e vaquí qu'ara me ven far bèl-bèl per me far escudelar. Mos enfants, mos enfantons, perquè ai pas quitat aquel endrech del diable ! Qu'anatz demorar dins aqueste monde, solets, perduts, e mai per ma fàuta !... »

Adorsada a la camba del cacièr, li esplicava que de matin lo Micolau èra vengut acivadar la cavala e qu'aviá tustat a la fenèstra. Puèi un tipe èra passat pel camin davant la bòria, que li aviá fach adiu de la man. Deviá èstre de Verbàs, benlèu qu'aviá un tròç de ben dins lo ròdol, mas a l'escur l'aviá pas conegut, qu'aviá quitament pas essajat de lo conèisser. Aviá fach adiu, èra passat. Sus un camin, ne passa de monde.

Parlava, parlava, mas quitava pas de pensar : « A vist çó que t'a fach lo Rodi. El fai de lo que t'escocha, mas çò qu'a dins l'ase vai o saber ! Irina, gara çò que vas dire ! As pas vist degun... degun ni res. Mos enfants, mos enfants !... »

— E combien hay de partisans... par aquí ?

Clinèt lo cap. Una de sas ussas tremolava ; esperava atencionat la responsa.

Avià pas vist degun ni res. Degun. Sonque de paisans que fasián son trabalh. Lo milh amadurava, lo monde començavan de se metre al trabalh.

— Combien que son ?

« Es pas un ton per demandar, aquò, mas per afortir. Lo creguèsses pas ! Perqué t'espicha coma aquò, de coá d'uèlh ? »

— Son plus que nosotros ?

Tornèt prener son dire a la debuta. Quicom finira ben per cambiar, mas per aquò, lo cal tener encara un briu. Quicòm se deu cambiar, que pòt pas durar aital. Se va bentèu metre a la bacelar, o alara va sonar los soldats li bendaran los uèlhs per s'estacar a la camba del cacièr. Aquò la faguèt fermir. Fiquèt son agach dins la rusca mirgalhada de l'albre.

Lo capitaine li copèt lo parladís qu'èra vengut maquinat. Sa votz èra cambiada, doçeta coma s'avia parlat a una drolleta.

— M'as pas dit la verdat, Irina, sin embargo auriá pogut un jorn me salvar la vie.

Espinchèt del costat d'aval, del costat d'amont e faguèt :

— Vai te'n, Irina.

Ela de paur lo quinchèt. Sas cambas èran de fusta, podià pas far un pas

— Siàs liura.

De dós passes trantalhèt mas sos uèlhs seguissián la man de l'òme.

— Pòdi portar los pichòts al vilatge ?

Question peca. Ausiguèt una responsa que comprenguèt pas. La man avià pausat una cigareta entre los pòts e se l'abrasava.

— Si, si, porqué pas. Ca vaut mejor, que ara c'est periculeux.

Li semblava qu'avià un sedaç traucat de fuòc sus l'esquina.

Esperava que l'abatiguèse d'una pistoletada. Auriá ben corregut, mas sas cambas la volián pas ajudar, e puèi, de que auriá servit ?

— Irina !

« Tira quand me viri ! Qu'es neci, qu'es comun de morir... »

— Irina - e se sarrèt d'ela - nosotros tanben nous partissons.

Era a la tocar, mas sos vistons liscavan sus ela per se pedre endacòm luènh dins lo gris matinièr.

— Nosotros tanben, Irina. Quand tu veiràs algun, tu lor diràs. Se nos atacan, i aurà de mòrtas d'un costé como de l'otro. No es la pena. Partissons tout sols, nosotros, tu me comprends ?

Bolegava pas pus, escorpelut dins son uniforme, sonque d'un pè t'escajava de fuèlhas mòrtas. Dins l'albeta crentosa semblava un paure juguèt d'enfant doblidat dins la fanga pegosa d'un matin madorne.

Sens una paraula, Irina s'endralhèt cap a la bòria.

Micolau KOCHISH
(revirat del rosnac per Marcèu Cortiade)